

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1738. usque ad annum 1740

Fleury, Claude

Augustæ Vindelicorum, 1786

VD18 90119355

§. 30. Cronebergensium Lutheranorum querelæ contra Moguntinum
Electorem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67878](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67878)

Sæc. XVIII.
A.C. 1739.

psiensis Facultas Helmstadiense iudicium, allatasque ab eo rationes nullas, ac insufficientes esse, proinde postulantes consuetam votorum collectionem & postulationis confirmationem jure a Senatu deponere decidit, postulantes amore pacis ultro suo juri cedere vellent. Ita nempe ad solam docilis populi nutum, & ad sapientissimi Senatus dictaturam Prædicantium vocatio ex non Divina in Divinam, atque ex Divina in non Divinam stupendam metamorphosi transmutatur.

§. XXX.

Cronebergensium Lutheranorum querelæ contra Moguntinum Electorem.

Quamprimum Nobilis Familia Equitum de Cronenberg mortuo Adolpho Ottone ultimo Comite extincta fuerat, mox vi pacti, quod vulgo *Generationatus* vocatur, ad Archiepiscopos atque Electores Moguntinos hæc Weteraria Urbs devoluta est; tum vero pro more suo Lutherani, nescio quæ gravamina ac querelas contra legitimos suos Dominos excogitabant: Præprimis enim exponebant, solitarium suæ sectæ executium in anno decretorio ibidem in usu fuisse, anno autem hujus sæculi quarto

quarto ab Electore Moguntino Catholicæ Religionis exercitium in arce fuisse investum, & Joannem Georgium Lang Parochum esse constitutum, assignata eidem domo, ubi antea Templariorum Sacellum fuisset. II. Publicas supplicationes haberi, & campanarum pulsu & scloporum explosione Lutheranos in suo cantu turbari. III. Cruces in Urbe erigi IV. Hildebrandum Præconem & septem Senatores, eoquod Catholicis restitissent, suo officio amotos fuisse, usumque Campanarum sibi Catholicos arrogare, Ecclesiæ reddituum administrationem Catholicis vindicari, & elemosynas Lutheranis pauperibus subduci. V. Prædicantes pecuniaria multa fuisse gravatos, eoquod mulierem Religione Catholicam, quæ suam prolem & semetipsam trucidaverat, sepelire detrectassent. VI. Lutheranos ad celebranda Catholicorum festa adigi. VII. Senatus officia Catholicis conferri. VIII. Exteros a civitatis jure excludi, nisi Catholicam Religionem amplectantur, & proles in eadem educari permittant. IX. Catholicos jurisdictionem in Prædicantes sibi arrogare & Lutheranos vi & dolo ad Catholicam religionem compelli. X. Catholicorum Ecclesiam Archiepiscopi jussu ad ampliorem formam redigi &c.

Sæc. XVIII.
A. C. 1739.

Kk 3

Has

Sæc. XVIII
 A. C. 1739

Has pluresque alias querelas Cronenbergenses ad Protestantium Principum Legatos Ratisbonæ in comitiis agentibus detulere, easque a Moguntino Electore tolli petierunt. Insuper adversus Ecclesiæ fabricam ipse Hassio-Darmstadianus Princeps reclamabat, die sexta Martii anni prioris datis ad Philippum Carolum Electorem Moguntinum literis, ad quas hic respondens frivolas Lutheranorum querelas die vigesima ejusdem Mensis confutavit ostenditque, I. adeo falsum esse, Catholicum Cronenbergensem Prætorum varias Lutheranis injurias intulisse, et etiam cæmeterii muros pene dirutos ex Catholicorum collectis rursus ædificari curarit: falsum quoque esse, quod Lutherani ad novam Catholicæ Ecclesiæ fabricam operas præstare coacti fuissent, cum ipsimet annuentibus suis Prædicantibus eo lubentius concurrerint, quo promptius ipsi quoque Catholici Cives ante biennium ad reparandam Lutheranæ Ecclesiæ turrim necessaria advexerint. III. Falsum esse, quod per novæ Ecclesiæ fabricam Lutherani in suo Cultu Divino perturbentur, eoquod Lutheranorum sanum a Catholica Ecclesia per spatiosum murum separatam existat. IV. Merum esse commentum, quod per Prætoriae

Domus destructionem, & aquæ fontalis Sæc. XVIII.
 imminutionem Lutheranis A. C. 1739.
 fuisse illatum, cum hæc domus ex
 collectis pecuniis reædificata, & major
 aquæ copia fuerit adducta. His per-
 lectis Haffo - Darmstadianus Dux die
 decima nona Julii dato responso polli-
 cebatur, se haud ultra quibusdam tur-
 bidi ingenii querulantibus aures præbi-
 turum, sed eos ad debitam redactu-
 rum obedientiam: quoniam vero ce-
 tera quoque Religionis gravamina tolli
 peteret, hinc Elector die decima tertia
 Septembris reposuit, se jam die septi-
 ma Maij & secunda Septembris specia-
 les, qui in horum gravaminum verita-
 tem inquirerent, Commissarios able-
 gasse, vix autem incæpta hac Com-
 missione a Lutheranis tam infestos mo-
 tus fuisse concitatos, ut isti, quid dein-
 ceptum agendum esset, mandata exqui-
 rere cogerentur, de cetero autem cæptæ
 commissioni omnino insistendum esse.

Cum ergo Lutherani excogitatis
 suis querelis parum deferri cognosce-
 rent, & illi etiam, qui temere e patria
 excefferunt, agnito errore ultro eo sine
 reversi essent, ut, si se gravatos existi-
 marent, coram Commissariis Electora-
 libus, quibus ad superabundantiam
 Elector & Archiepiscopus insuper duos
 utriusque Religionis Cæsareos Notarios

Sæc. XVIII. adjunxit, exponerent, hinc ceteris
 A. C. 1739. pertinaciores Boruffiæ Regis opem im-
 plorarunt, qui etiam die quarta Octobris
 Berolino datis literis rursus quereba-
 tur, Cronenburgenses, ut ad Catho-
 licæ Ecclesiæ fabricam sua conferrent,
 militari executione fuisse coactos, car-
 ceribus inclusos, ac demum exulare
 compulsos: eapropter ab Electore sub
 comminatione recursus ad Status
 Evangelicos, petebat, ut hæc grava-
 mina aboleret. Ast Moguntinus Archi-
 præsul die vigesima tertia Octobris re-
 spondit, se vehementer mirari, quod
 Rex paucis & vix duodecim rebellibus
 transfugis (ceteris sponte ad obsequium
 reversis, & Domini sui mandato ob-
 temperantibus) prætenfisque eorum
 querelis aures accommodare voluerit,
 cum tamen potius juxta Pacis West-
 phalicæ dispositionem *de non protegendo
 vel patrocinando alienis subditis*, hi ad
 legitimum suum Dominum, & obe-
 dientiam ei debitam remitti debuissent:
 aliunde vero hos rebelles a Cæsareo-
 Imperiali Judicio Camerali mandatum
de non contraveniendo Paci Westphalicæ,
 postea aliud *de abducendo milite*, ac de-
 mum pro salvo conductu petiissent, id
 vero eis denegatum, atque Electori re-
 scriptum, ut intra quatuor hebdoma-
 das totam hujus causæ seriem ad idem
 Cou-

Consilium referret, hucusque autem Sæc. XVIII.
 hoc *resolutum*, & querentis partis A. C. 1739.
producta Electori non fuisse *legaliter* infi-
 nuata, inde vero patere manifestam
 causæ diffidentiam, eosque lucem
 odisse, quam tamen genuina Electoris
 relatio accendisset.

Jam antea Nassovio - Sarapontanus
 Princeps contra Antonium de Dien-
 heim, de Hund, & de Coth, Cronen-
 bergensis *Ganerbinatus* possessores ob
 Ecclesiæ Lutheranae redditus & Salaria
 Catholicis adjudicata querebatur, cui
 tamen Dienheimius die vigesima septi-
 ma Septembris reposuit, Lutheranos
 multis contra naturæ jus, claras pa-
 cificationes & Majestatica jura atten-
 tatis, æquam querendi ansam Nobili-
 bus hisce Possessoribus præbuisse; quippe
 eos I. Inaudito hoc Domino, aliis-
 que, quorum interest, contra jus na-
 turale processisse, contra ipsos per exi-
 stimatum Notarium literas patentes
 divulgasse, ab illis subditos ad inobe-
 dientiam, & denegandam opem debi-
 tam non sine magna Status Politici &
 Civilis perturbatione fuisse concitados:
 Catholicos Con - Cives & subditos a
 rebelli plebe Lutherano fustibus contu-
 sos, noctu armata vi abstractos, eorum
 domus ejectis fenestris, everisque tectis
 vastatas fuisse, ac Lutheranos juxta

Sæc. XVIII. receptum ubique edictum Palatinum
 A. C. 1739. præceptos dies festivos cum tanta pe-
 tulantia & Religiosæ ac profanæ pacis
 contemptu violasse, ut ipsi etiam Aca-
 tholici inde graviter offenderentur. II.
 Eos S. Cæsaræ suæ Majestatis, ad
 quam provocatum erat, sententia non
 expectata, contra Con-Possessores *Ga-
 nerbianos* sibimetipsis proprio plane ausu
 & facto jus dixisse, non sine jurium
 Majestaticorum violatione. III. In de-
 fensionem suorum attentatorum quos-
 dam pacis Westphalicæ textus ab eis
 fuisse allatos, cum tamen in hac causa
 non pax Westphalica, minus vero id,
 quod secundum illam ad annexa Reli-
 gionis, ejusque exercitii usum perti-
 nere videtur, attendendum sit, sed
 nunc utrinque res eo deducta censeatur,
 ut quid una pars contra aliam juxta
 subsequentes Rysvicensem & Baden-
 sem pacificationes agere, & jure &
 justæ possessoris titulo prætendere queat,
 proin tota hæc lis juxta pacta hucus-
 que conventa & continuatam obser-
 vantiam sit dirimenda, necnon pro
 causa mere civili & profana sit ha-
 benda, proin inter *Ganerbios* immediate
 Nobiles coram competente Judice de-
 cidenda. Præterea Rex Borussiae die
 decima quinta Decembris anni prioris
 denuo ad Archiepiscopum atque Ele-
 ctorem

ctorem Moguntinum rescripsit, Imperii Sæc. XVIII.
 quidem legibus cautum esse, ut ejus- A.C. 1739.
 modi gravamina coram Imperiali Ju-
 dicio præprimis deferantur, Regi ta-
 men omnibusque Augustanæ Confes-
 sionis Statibus competere, ut suæ sectæ
 addictos in Religionis Gravaminibus
 ope & consilio adjuvent, cum autem
 Imperiale Aulico- Consilium Cronen-
 bergensium petitis non annuisset, hos
 jure ad Regem & *Corpus*, ut vocant
 Evangelicum recurrisse, legem autem
 de non patrocinando alienis subditis
 locum non habere in Religionis grava-
 minibus; in his enim cuilibet conces-
 sum esse, omnes & singulos contra
 quemcunque defendere &c. ad hæc ta-
 men Elector mox die duodecima Fe-
 bruarii hujus anni reposuit, se omnia
 ad normam Imperii Constitutionum e-
 gisse, litem in Imperiali judicio pen-
 dere, ex certissimis documentis jam
 comprobatum esse, Religionis grava-
 mina a quibusdam rebellibus sub falso
totius Lutherani populi nomine propo-
 sita in meris falsis consistere, gravami-
 na potissima ex mera benevolentia Mense
 Novembri jamjam fuisse sublata, ipsis
 Lutheranis (exceptis forte decem tum
 absentibus) applaudentibus, & suam
 gratiarum actionem coram duobus ut-
 riusque Religionis Notariis die decima
 ejus-

Sæc. XVIII. A. C. 1739. ejusdem Mensis contestantibus: inde vero quosdam rebelles tumultum concitandi ansam arripuisse: Ecclesiæ de-
salva in omnibus Et per omnia Religione
anni decretorii, vigore P. W. competere,
 mum fabricam cuius Imperii Statui
 proin Cronenbergensem causam non
 esse ejusmodi, ut intentata armorum
 subsidia locum haberent. Jam antea
 vero die decima tertia Januarii Elector
 ad suum Legatum Ratisbonæ in Im-
 perii comitiis degentem scriptum quod-
 dam a rebellibus suis subditis divulga-
 tum transmisit, illudque Saxonico Le-
 gato tradi, eique significari iussit, ipsos
 hosce rebelles agnoscere litem apud
 Camerale Judicium pendere, eos ni-
 hilominus ordinarium Judicem suis tu-
 multibus, & comminata militari exe-
 cutione, armorumque metu præver-
 tere, cum tamen §. 5. 6. & 7. prius le-
 gitimum Dominum convenire, & pro
 justitia secundum leges & constitutio-
 nes sui Status ab eo administranda re-
 currere debuissent, cum competentem
 ejusmodi Judicem præterire sub pœna
 fractæ pacis publicæ inhibitum esset
 &c. Nihilominus tamen sæpius an-
 tiqua ad Corpus Evangelicorum & ab
 hoc ad Cæsarem querelæ hac in causa
 deferebantur, & quamvis justitia causæ
 Archiepiscopo atque Electorali pa-
 lam

lam suffragaretur, nihilominus Hic ex ^{Sæc. XVIII.}
 innata clementia die decima tertia No- A. C. 1739.
 vembriis anni prioris præsentibus No-
 tariis ac utriusque Religionis testibus
 convocato Lutherano populo statutum
 Imperii legibus omnino consonum, quo
 prætenfa eorum gravamina tollerentur,
 prælegi jussit, cum autem ex rebelli-
 bus nonnulli nihilominus ore & cala-
 mo temere, dolose ac falso in vulgus
 spargerent, ad Imperii statuta & æqui-
 tatis rationem oppressiones adeo non
 fuisse abollitas, ut eæ etiam indies au-
 gerentur, eapropter Elector hoc anno
 die undecima Aprilis, ut prætenfæ igno-
 rantix obtentus præverteretur, citra
 debitum rursus præfatam transactionem
 publicari præcepit: igitur ad primum
 Gravamen, quo delatum est, Catho-
 licum Parochum delicta carnis ad fo-
 rum Ecclesiasticum traxisse, & quam-
 dam imprægnatam Lutheranam mul-
 tasse, Elector declaravit, cuilibet sane
 Parocho sine Religionis respectu com-
 petere, sibi commissis peccati gravita-
 tem ob oculos ponere eosque dehor-
 tari, se nihilominus præcipere, ut dein-
 ceptus profanus Judex in hæc delicta in-
 quirere, totamque causam ad Electo-
 ralem Curiam transmittere teneatur.
 II. Hunc Parochum Catholicum Im-
 pragnatoris Lutherani Filium ex Ca-
 tholica

Sæc. XVIII. tholica susceptum a Lutherana Schola
 A. C. 1739. abstraxisse: circa hoc gravamen Elector
 se hoc Parochi attentatum minime ap-
 probare, sed eidem talia sub intermi-
 nata etiam pœna inhibuisse declaravit.
 III. Ab eodem Parocho Lutheranos ob
 violatos dies festos fuisse mulctatos: ad
 hanc querelam Elector respondit, jam
 dudum per universam Diæcesin sine
 religionis discrimine profanis Prætori-
 bus injunctum fuisse, ut festorum vio-
 latores pecuniaria mulcta coercerent,
 se igitur omnino velle, ut hi Præto-
 res, non autem Parochi aut Prædi-
 cantes hanc poenam infligerent. IV.
 Pratum quoddam a Capellano sibi fuisse
 vindicatum, ad quod respondit Elector,
 ad meliorem Capellani sustentationem
 pro annuo censu duorum florenorum
 & sexdecim solidorum hoc pratum ad
 triennium fuisse concessum. V. De-
 structam & venditam fuisse domum pro
 schola Lutherana: ad id reposuit Ele-
 ctor, pro destruenda & vendenda hac
 domo Lutheranos supplicasse, & pecu-
 nias inde haustas ad fabricandas Lu-
 theranorum ædes insumpsisse, Electro-
 rem tamen ex mera clementia eis con-
 cedere, ut soluto censu in fundo Prin-
 cipis pro puellis Lutheranis scholam
 erigere possent. VI. Prædicantibus
 denegatum fuisse, juratos Ecclesiæ Præ-
 fectos

fectos nominare: circa hoc Elector de- Sæc. XVIII.
claravit, quod quamvis Prædicantes A. C. 1739.
nec in, nec post annum normalem hos
præsentandi jus habuissent, sed hi a
Dominis Territorialibus nominati ac
recepti fuissent, se tamen ex supera-
bundanti clementia concedere, ut
Præcones in demortui locum quos-
dam nominare possent, ex quibus ali-
quem, vel ex civibus alium constituendi
jus Curiae competat. VII. cantilenas
quasdam fuisse prohibitas, ad id re-
sponsum est, licere quidem eis canere,
cantilenam vero: *Erhalt uns Herr &c.*
utpote Imperii legibus contrariam &
ad ciendos utriusque Religionis motus
aptam jure prohiberi. VIII. Luthera-
nis fuisse vetitum, campanas pulsare
ad Evangelium, Pater noster, & in
vigilia festi conversionis S. Pauli: hæc
omnia Elector eis indulgit. IX. Rui-
nosum Ecclesie murum ac tectum re-
parari fuisse prohibitum: ast utrumque
reparari Elector præcepit & Prædican-
tibus concessit, ut in Lutheranorum
exequiis funeralem haberent concio-
nem. X. Catholico Ludimagistro ex
Ecclesie ærario salarium fuisse adju-
dicatum, ad hoc reposuit Elector, con-
stare, quod jam ante octoginta annos,
proin antequam hæc Urbs ad Mogun-
tinam Ecclesiam fuisset devoluta, tale
Sala-

Sæc. XVIII.
A.C. 1739.

de vero hoc ærarium adeo exhaustum, ut nequidem Prædicantibus stipendia dari potuerint, nunc vero Electoris cura ad octingentorum ferme florenorum annuos reditus excrevisse, nihilominus Elector ad tollendos omnes querulandi obtentus jussit, ut Catholico Ludimagistro inde nihil amplius profluat. XI. Catholici cujusdam Civis Filium ex Lutherana Matre natum a Catholico Parocho fuisse sepultum, ad id reposuit Elector, se, ut præscindatur omnis querendi ansa, velle, ut deinceps ejusmodi infantes Acatholici a Prædicantibus terræ mandarentur. XII. Cujusdam Catholici civis Filiam a Parocho ad fidem Catholicam fuisse coactam, ad id reposuit Elector, plane constare, id omnino falsum esse. XIII. Ædes quorundam Pupillorum fuisse venditas, reposuit Elector, id non modo consentientibus Curatoribus fuisse factum, sed ex ipsa eorum confessione per novam domum alibi recens ædificatam Pupillorum conditionem fuisse meliorem factam. XIV. Henrico Kunzjus Civitatis fuisse denegatum, ad id convellendum ostendit Elector, hunc ære alieno gravatum Homburgo Cronenbergam aufugisse, cumque facultates nullas habuisset, minus vero præ-

Sæc. XVIII.
A. C. 1739.

præstanda præstando par fuisset, juxta Patriæ leges civitatis jure donari non potuisset. Quamvis igitur Archiepiscopus atque Elector Lutheranis suis subditis, plus quam unquam Catholici a Lutheranis sperare potuissent, benigne indulserit, nihilominus hi nescio quas querelas denuo ad Corpus Evangelicorum per suos Deputatos identidem detulere, imo etiam ea, quæ ad Catholicæ Ecclesiæ fabricam ante biennium contulissent, sibi restitui petebant, secus haud amplius præstanda præstituri. Enimvero ex his Elector sat probe cognoverat, horum cavillationes nonnisi ex seditioso, maligno & ad turbandam publicam pacem inclinato animo procedere, nihilominus die nona Decembris suo Prætori præcepit, ut hos quinquaginta florenos, quos ultro & non jussi contulissent, eis restitueret, simul tamen illis significaret, vicissim Catholicos ad reparandas Lutheranorum Ecclesias nullatenus concursuros, Lutheranos vero ad solvenda tributa, quæ per integros duos annos suo Principi numerare neglexissent, esse adigendos. Verum stupenda prorsus temeritate hi Lutherani restitutam pecuniam recipere detrectabant, declarantes, se prius Cæsaris sententiam præstolaturos: Quinimo rursus

Hist. Eccles. Tom. LXXVI. L1 ad

Sæc. XVIII.
A. C. 1739.

ad arcem citati comparere renuerunt hac ipsa tamen sua agendi ratione nimis aperte contestati sunt, sibi minimè cordi fuisse Religionis suæ libertatem sed potius sub hoc obtentu sensim Catholici Principis jugum excutere, firmum, fixumque habuisse.

§. XXXI.

Infauſta Cæſareorum expeditio aduerſus Turcas.

Interim Cæſareo exercitu ex hybernis in aciem educto amplior prospere expeditionis spes, quam successus erat; illius causa credebatur iterata supremorum Belliducum mutatio; ea enim in bellis plerumque noxia, satque periculosa est: Hoc autem anno novus militiæ Imperator nominabatur Oliverius Walifius Mareſcallus, qui die vigesima septima Junii trajecto Danubio Viſinizam progressus, Vinczæ castra posuit, atque a Barone de Bernclau, quem cum levi agmine exploratum emiserat, percepit prope Kroskam non nisi decem Turcarum millia confluisse. Vezirium vero cum exercitus robore primum die vigesima prima Julii accessurum: igitur habito belli Senatu hostem aggredi statuit: Nuntiabat equidem Pallavicinus supremus legionis